

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΟΥ, δ.φ.
Ἐπιμελητοῦ τοῦ Σπουδαστηρίου Γλωσσολογίας

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Νεοελληνική ἢ «ἐξ ἐπανασυνθέσεως» («ἐρασμική») προφορά;

1. Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ξένων παιδευτικῶν ἰδρυμάτων (πανεπιστημίων καὶ σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως) κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης χρησιμοποιεῖται προφορὰ διάφορος ἐκείνης, διὰ τῆς ὁποίας οἱ νεώτεροι Ἕλληνες προφέρουν τὰ κείμενα τῆς ἀρχαίας αὐτῶν γλώσσης. Ἡ κυρία εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀκολουθουμένη προφορὰ βασιζέται, ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς, εἰς τὴν περὶ προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς (καὶ τῆς Λατινικῆς) διδασκαλίαν τοῦ Ἐράσμου, διασήμου ὀλλανδοῦ φιλολόγου τῆς Ἀναγεννήσεως, διὸ καὶ καλεῖται συλλήβδην ἐ ρ α σ μ ι κ ῆ προφορὰ παρὰ τὰς πολλαπλὰς ποικιλίας καὶ ἀποκλίσεις, τὰς ὁποίας αὕτη ἐμφανίζει κατὰ τόπον καὶ χρόνον. Ἀντιθέτως ἡ προφορὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἰς τὸν ἑλλαδικὸν χώρον ἀκολουθεῖ τὴν κατ' ἀδιάκοπον συνέχειαν κληρονομηθεῖσαν προφοράν, ἥτοι ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν ἐξειλίχθη φυσιολογικῶς αὕτη αὕτη ἡ προφορὰ τῆς ἀρχαίας. Αὕτη καλεῖται μὲν « ν ε ο ε λ η ν ι κ ῆ », εἶναι ὅμως πράγματι παλαιοτάτη, ἀναγομένη εἰς τοὺς περὶ τὸν Χριστὸν χρόνους, ἐνίστε δὲ καὶ ἔτι παλαιότερον.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐγεννήθη παλαιόθεν τὸ ζήτημα, ποία προφορὰ εἶναι ὀρθότερα καὶ ποία πρέπει νὰ ἀκολουθῇται κατὰ τὴν σπουδὴν τῶν κειμένων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Τὸ πρόβλημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν παρελθόν ἔχει δημιουργήσει πλῆθος ἀντιγνωμῶν, συζητεῖται καὶ σήμερον εὐρύτερον καὶ δὴ καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συστάσεως ἐδρῶν τῶν κλασσικῶν γραμμάτων εἰς πανεπιστήμια τῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς, τῆς Αὐστραλίας κ.ά. Τὸ θέμα ἐμφανίζει δύο πλευράς, τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ τὴν πρακτικὴν, ἀφορᾷ δὲ βεβαίως εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ὑπὸ τῶν ξένων, διότι προκειμένου περὶ τῶν Ἑλλήνων δὲν ὑφίσταται θέμα χρησιμοποίησεως ἄλλης προφορᾶς διὰ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν καὶ ἄλλης διὰ τὴν ἀρχαίαν, δοθέντος ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα κατ' ἀναντίρρητον ἐπι-

στημονικὴν ἀλήθειαν ἀποτελεῖ μίαν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου — καὶ ἔτι παλαιότερον ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Πρωτοελληνικῆς — μέχρι σήμερον.

2. Ἡ ἐπιστημονικὴ, κατὰ πρῶτον, πλευρὰ τοῦ ζητήματος ἔχει ὡς ἑξῆς. Ὅτι ἡ προφορὰ τῆς ἀρχαίας διέφερε ἀπὸ τῆς προφορᾶς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἀποτελεῖ διὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς γλωσσολογίας ἀναντίλεκτον θέμα. Διὰ τῶν μεθόδων ἐρεῦνης τῆς ἱστορικῆς - συγκριτικῆς γλωσσολογίας καὶ δὴ καὶ διὰ τῆς λεγομένης μεθόδου τῆς ἐπανασυνθέσεως (reconstruction) γνωρίζομεν μεθ' ἱκανῆς ἀσφαλείας τὴν φωνολογικὴν κατάστασιν τοῦ συστήματος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ὡς καὶ τῶν λοιπῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν, εἰς βαθμὸν ἀνάλογον πρὸς τὸν πλοῦτον τῶν ἐν αὐταῖς παραδεδομένων, ἀμέσων ἢ ἐμμέσων, πηγῶν. Καὶ μόνῃ ἡ μελέτη τοῦ κεφαλαίου περὶ Φωνητικῆς (ὀρθότ. Φωνολογίας) τοῦ ἔργου «Griechische Grammatik» τοῦ E. Schwyzler — ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ καύχημα ἐπιστημονικῆς γραμματικῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης — ἀρκεῖ διὰ νὰ πεισθῇ κανεὶς περὶ τῆς διαφοροῦ φωνολογικῆς καταστάσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκείνην τῆς νέας. Οὕτω λ.χ. ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν συμφῶνων οἱ διὰ τῶν β, γ καὶ δ παριστῶμενοι διαρκεῖς τριβόμενοι φθόγγοι τῆς νέας Ἑλληνικῆς προεφέροντο εἰς τὴν ἀρχαίαν ὡς κλειστοὶ ἤχηροὶ φθόγγοι (b, g, d). Οἱ διὰ τῶν φ, χ καὶ θ παριστῶμενοι διαρκεῖς τριβόμενοι φθόγγοι τῆς νέας Ἑλληνικῆς προεφέροντο ὡσαύτως ὡς δασεῖς κλειστοὶ φθόγγοι (ph, kh, th) εἰς τὴν ἀρχαίαν. Τὸ ζ προεφέρετο ὡς συμφωνικὸν σύμπλεγμα, ὡς [zd] ἢ, κατ' ἄλλους, ὡς [dz], ἀντὶ τοῦ ἤχηροῦ συριστικοῦ φθόγγου [z]. Ἐκ τῶν φωνηέντων, ἑξ ἄλλου, τὰ η καὶ ω προεφέροντο ἀντιστοίχως ὡς ἀνοικτὸν μακρὸν e καὶ o, γενικῶς δὲ ἐγίνετο διάκρισις μεταξὺ βραχέων καὶ μακρῶν φωνηέντων. Ὡσαύτως αἱ δίφθογγοι προεφέροντο «διφθογγικῶς», τ.ἔ. ὡς διαδοχαὶ φωνηεντικῶν φθόγγων (ai = [ai], oi = [oi] κ.ο.κ.).

Αἱ περὶ αὐτῶν γνώσεις μας προέρχονται τοῦτο μὲν ἐκ τῆς συγκριτικῆς (Ἰνδοευρωπαϊκῆς) γλωσσολογίας, τ.ἔ. ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν συγγενῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν («ἐξωτερικὴ ἢ συγκριτικὴ ἐπανασύνθεσις»), τοῦτο δὲ ἐκ τῆς ἱστορικῆς γλωσσολογίας, καὶ δὴ καὶ ἐκ (α) τῆς «ἐσωτερικῆς ἐπανασυνθέσεως» τῶν φθόγγων βάσει τῆς ἐρεῦνης τῶν ἐσωτερικῶν συνθηκῶν λειτουργίας τοῦ φωνολογικοῦ συστήματος τῆς ἀρχαίας, (β) τῶν πληροφοριῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἰδίᾳ τῶν γραμματικῶν, σχολιαστῶν κ.λπ., (γ) τῆς ὀρθογραφικῆς παραστάσεως τῶν φθόγγων εἰς τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, (δ) τῆς ἐτυμολογίας τῶν λέξεων, καὶ (ε) τῆς φωνολογικῆς ἀποδόσεως τῶν φθόγγων κατὰ τὴν μεταγραφὴν τῶν ἐξ ἑξέας γλώσσας (Λατινικὴν, Ἀρμενιακὴν κ.λπ.) καὶ τὰνάπαλιν. Κατὰ ταῦτα, αἱ γνώσεις αὗται ἀποτελοῦν σήμερον ἀσφαλὲς κτῆμα τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, μὴ δυνάμενον νὰ κλονισθῇ. Τοῦτο εἶναι καὶ τὸ νόημα τῶν

λόγων τοῦ πατρὸς τῆς ἑλληνικῆς γλωσσολογίας, τοῦ Γ. Χατζιδάκι, ὅταν διδάσκη εἰς τὰ Ἀκαδημικά του Ἀναγνώσματα ὅτι «τὸ ζήτημα τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς δὲν εἶναι ζήτημα ἀπλῆς περιεργίας, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας, τὸ δὲ ἐπιστήμης. Διότι πρῶτον νομίζω ὅτι εἶναι ἀναξιοπρεπὲς νὰ πιστεύηται παρ' ἡμῖν ἀκόμη σήμερον [τῷ 1924!], παρὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ὅτι ἡ νέα ἡμῶν προφορὰ εἶναι αὕτη αὕτη ἀμετάβλητος ἡ τῶν ἀρχαίων χρόνων, ἡ ὅτι ἂν ἐγένοντο μεταβολαὶ τινες, αὗται χρονολογοῦνται ἐξ αὐτῶν τῶν δοκίμων χρόνων¹. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἠδύναντο ἴσως νὰ εἶναι ἀνεκτὰ ὁπωσδήποτε ἄλλοτε, ὅτε οὔτε ὁ φυσιολογικὸς σχηματισμὸς τῶν φθόγγων ἦτο γνωστὸς οὔτε αἱ πολυάριθμοι Ἑλληνικά ἐπιγραφὰ εἶχον ἀνευρεθῇ καὶ μελετηθῇ πρεπόντως»².

Βεβαίως, ὅπως κάθε ἐπανασύνθεσις, οὕτω καὶ ἡ ἐπὶ φωνολογικοῦ (καὶ φωνητικοῦ) ἐπιπέδου ἐπανασύνθεσις τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἐμφανίζει ὀρισμένες ἀδυνάτους πλευράς, ὀφειλομένας τὸ μὲν εἰς τὸν ἐξ ἀνάγκης ὑποθετικὸν χαρακτῆρα αὐτῆς, τὸ δὲ εἰς κενὰ τῆς παραδόσεως ἢ τοῦ ὕλικου, ἐπὶ τῶν ὁποίων αὕτη στηρίζεται. Οὕτω λ.χ. μέγα πρόβλημα τοῦ φωνολογικοῦ συστήματος τῆς ἀρχαίας εἶναι ἡ ἐν τῇ ἰωνικῇ - ἄττικῇ διαλέκτῳ τροπῇ τοῦ κληρονομηθέντος μακροῦ *α* εἰς *η* καὶ τὸ συναφὲς θέμα τῆς ἐπὶ μακρὸν ὑπάρξεως εἰς τὸ σύστημα τῆς ἄττικῆς διαλέκτου προσθίου μακροῦ *α* — μὴ δηλουμένου γενικῶς εἰς τὴν γραφὴν — πρὸ τῆς ἐξελιξέως αὐτοῦ εἰς *η* (ἀνοικτὸν μακρὸν *ε*) ἢ, ἄλλως, πρὸ τῆς «ἐπανατροπῆς» τοῦ εἰς μακρὸν *α* (μετὰ τὰ *ρ*, *ι* καὶ *ε*)³.

Ὅμοιός δὲν εἶναι ἐπακριβῶς γνωστὴ εἰς ἡμᾶς ἡ προφορὰ τοῦ φωνήματος, τοῦ σημειουμένου ἐν τῇ γραφῇ διὰ τοῦ γράμματος *ρ*, ἂν δηλ. τοῦτο παρὰ τὴν ἀξίαν του ὡς ἡχηροῦ [*r*] εἶχε καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ [*rh*] ἢ [*hr*] (δασέως, ἢ, καλύτερον, ἀήχου [*r*]) ἢ ἂν, εἰς τὴν β' περίπτωσιν, πρόκειται περὶ ἄλλοφωνικῶν παραλλαγῶν τοῦ αὐτοῦ φωνήματος⁴. Ὡσαύτως γενικωτέρα ἀμφισβήτησις ὑπάρχει καὶ περὶ τῆς ἀξίας τοῦ διὰ τοῦ *ζ* παριστανομένου ἐν τῇ γραφῇ φθόγγου, ἂν δηλονότι οὗτος εἶχε τὴν ἀξίαν τοῦ [*zd*] ἢ τοῦ [*dz*]. Ὅπως δὴποτε, αἱ ἀνεπαρκεῖς ἢ προβληματικαὶ ἐνίστε γνώσεις μας ἐν σχέσει πρὸς ὀρισμένα φωνολογικὰ θέματα τῆς ἀρχαίας, δὲν κλονίζουν τὸ γεγονὸς ὅτι

1. Ὁ Χατζιδάκις φαίνεται ὅτι ἐννοεῖ ἐνταῦθα, κυρίως, τὴν προσπάθειαν τοῦ Θ. Παπαδημητρακοπούλου, γράψαντος τῷ 1889 ὀγκῶδες ἔργον (βλ. βιβλιογραφίαν), ἐνθα — παρὰ ὀρισμένας ὀρθὰς παρατηρήσεις — ματαιῶς πειράται νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἐρασμικὴν προφορὰν ὡς πάντῃ ἀβάσιμον.

2. Ἀκαδημικά Ἀναγνώσματα, Α' τόμ., σ. 132.

3. Βλ. Γ. Μπαμπινιώτου: Συμβολὴ εἰς τὸ φωνολογικὸν σύστημα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Ἐπὶ τῆς τροπῆς τοῦ *α* εἰς *η* εἰς τὴν ἰωνικὴν - ἄττικὴν διάλεκτον. Ἐν Ἀθηνῶν 72 (1971), 114 - 143 + 2 πίν.

4. Πβ. W. Allen: Vox Graeca, σ. 39 κ.ἐξ.

ἡ προφορὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς διέφερε τῆς προφορᾶς τῆς νέας Ἑλληνικῆς καὶ ὅτι αὕτη, κατ' ἐπιστημονικῶς θεμελιούμενον σύστημα ὑποθέσεων, πρέπει νὰ εἶχε κατὰ προσέγγισιν τὴν μορφήν τὴν ὁποίαν ἀνέπλασε δι' ἐπανασυνθέσεως ἡ σύγχρονος γλωσσικὴ ἐπιστήμη (πβ. τὰ ἔργα τῶν Χατζιδάκι, Schwyzer, Lejeune, Allen κ.ἄ.) καὶ τὴν ὁποίαν συνέλαβε σπερματικῶς πολὺ πρὶν ἢ φιλολογικὴ περίνοια τοῦ Ἑράσμου.

3. Εἰσερχόμεθα ἤδη εἰς τὴν β' πλευρὰν τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν θέματος, τὴν π ρ α κ τ ι κ ῆ ν. Ποῖος τύπος προφορᾶς θὰ ἦτο σκοπιμώτερον νὰ χρησιμοποιηθῇ κατὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἰς τὰς χώρας τοῦ ἐξωτερικοῦ; Μέχρι τοῦδε ἔχει ἐπικρατήσῃ, ὡς εἵπομεν, κατὰ παράδοσιν ὀλίγων αἰώνων ἡ καλουμένη «ἐρασμικὴ» προφορὰ ἢ ὀρθότερον, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἡ «ἐξ ἐπανασυνθέσεως» προφορὰ. Αὕτη συγκεντρώνει, μεταξὺ ἄλλων, τὰ ἐξῆς πλεονεκτήματα :

(α) Πλησιάζει περισσότερον πρὸς τὴν ἐπιστημονικῶς θεωρουμένην ὡς ὀρθότεραν προφορὰν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.

(β) Διευκολύνει μεγάλως τὴν ὀρθογραφικὴν κατάκτησιν τῆς ἀρχαίας.

(γ) Ἡ μακρὰ χρῆσις τῆς τοιαύτης προφορᾶς ἔχει ἐπιβάλει αὐτὴν εἰς τὴν συνείδησιν τῶν φιλολόγων τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἔχει δηλονότι δημιουργήσει ἔθισμὸν ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν δύνανται εὐκόλως νὰ ἀποσπασθοῦν αἱ νεώτεραι γενεαὶ τῶν φιλολόγων.

Ἐναντι ὅμως αὐτῶν ἡ «ἐξ ἐπανασυνθέσεως» προφορὰ ἐμφανίζει — ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν «κατ' ἐξέλιξιν» ἢ «κατὰ παράδοσιν» προφορὰν, τὴν «νεοελληνικὴν» καλουμένην — πλείονα μειονεκτήματα, τὰ ὁποῖα συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ ὅλου θέματος τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ τῆς καθολικεύσεως τῆς νεοελληνικῆς προφορᾶς εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτευχθῇ, κατὰ τὸ δυνατόν, ἐνιαία, κ ο ι ν ἡ προφορὰ τῆς ἀρχαίας ἐπὶ παγκοσμίῳ ἐπιπέδῳ. Ἐκ τούτων μνημονεύομεν τὰ ἐξῆς :

(α) Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς «ἐρασμικῆς» προφορᾶς χρησιμοποιεῖται κατ' ἀνεπίτρεπτον ἐπιστημονικὴν ἀφαίρεσιν διὰ πάσας συλλήβδην τὰς περιόδους καὶ περιοχὰς τῆς ἀρχαιότητος (ἀπὸ τῶν κειμένων τῶν ὁμηρικῶν ἐπὶ μέχρι τῶν ἔργων τοῦ Πολυβίου καὶ τοῦ Ἐπικτήτου) κοινὸς τύπος προφορᾶς, ὅστις ἀντιπροσωπεύει ἀπλῶς τὴν κατὰ προσέγγισιν προφορὰν μ ο ν ο ν τῆς ἀττικῆς διαλέκτου τῶν κλασσικῶν χρόνων. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὡς εἶναι φυσικόν, κλονίζει σημαντικῶς τὸ πλεονέκτημα τῆς ἐπιστημονικῆς ὑπεροχῆς (τῆς «ἐπιστημονικότητος») τῆς «ἐρασμικῆς» προφορᾶς ἐναντι τῆς νεοελληνικῆς.

(β) Ἡ «ἐρασμικὴ» προφορὰ δὲν ἐμφανίζει, παρὰ ταῦτα, ὁμοιομορφίαν, δοθέντος ὅτι ὑφίστανται διαφοραὶ κατὰ χώρας — καὶ πανεπιστήμια ἀκόμη — λόγῳ τῆς φιλολογικῆς παραδόσεως ἢ ὁποῖα ἰσχύει εἰς ἐκάστην, τῆς φω-

νολογικής καταστάσεως τῆς γλώσσης αὐτῶν, τῆς παλαιότητος τοῦ ἐν χρήσει τύπου «ἐρασμικῆς» προφορᾶς κ.λπ. Οὕτω λ.χ. τὰ *φ*, *χ*, *θ* δέον νὰ προφέ- ρωνται, κατὰ τὴν ἐπισήμωσιν σήμερον ἐν Ἀγγλίᾳ ἰσχύουσιν προφορὰν¹, ὡς διαρκεῖς τριβόμενοι φθόγγοι, τ.ἔ. ὅπως τὰ ἀντίστοιχα νεοελληνικά *f*, *x*, *θ*, καὶ ὄχι ὡς κλειστοὶ δασεῖς φθόγγοι (*ph*, *kh*, *th*). Ὡσαύτως δὲ τὸ *ζ* προφέρε- ται ὡς [*dz*] ἐναντι τῆς ὡς ὀρθοτέρας θεωρουμένης προφορᾶς αὐτοῦ ὡς [*zd*].

(γ) Ἡ «ἐρασμικὴ» ὁμῶς προφορὰ ἐμφανίζει μίαν ἐτι περισσότερον ἀδύνατον πλευράν, τὴν ἐξῆς. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἡ ἐκμάθησις τῶν συγχρό- νων («ζωσῶν») γλωσσῶν ἀποκτᾷ συνεχῶς μεγαλυτέραν σημασίαν, τὸ δὲ αἶτημα τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῶν σχολικῶν γνώσεων καθίσταται ὁλο- νὲν ἐπιτακτικώτερον. Παντοῦ εἰς τὸν κόσμον οἱ νέοι μανθάνουν συγχρό- νους γλώσσας. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι πολλοὶ ξένοι, μαθηταί, φοιτηταί, ἐπι- στήμονες καὶ ἄλλοι — ἰδίᾳ δὲ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν στοιχειώδη κλασσι- κὴν παιδείαν — δεικνύουν ζῶν ἑνδιαφέρον διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία σήμερον διδάσκεται εἰς πολλὰ ξένα πανεπι- στήμια. Πάντες οὗτοι, διδασκόμενοι τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν διὰ τῆς νεο- ἑλληνικῆς προφορᾶς, θὰ διηκολύνοντο σημαντικῶς εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ὡς ἐκ τῆς στενῆς σχέσεως τῶν δύο τούτων φάσεων (ἀρχαίας καὶ νέας) τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐρχόμενοι, ἀντιθέτως, ἀπὸ τῆς «ἐρασμικῆς» προφορᾶς εἰς τὴν νεοελληνικὴν οἱ ξένοι συναντοῦν με- γίστας δυσκολίας — εἰς τὸν προφορικόν, βεβαίως, λόγον — ἀδυνατοῦντες νὰ ἀναγνωρίσουν λέξεις καὶ φράσεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ὁμοίας πρὸς αὐτάς τῆς ἀρχαίας τὴν ὁποίαν ἔχουν διδαχθῆ. Διότι βεβαίως ὁ ξένος, ἀκούων ἐν τῇ ροῇ τοῦ λόγου τὴν λέξιν [*irini*] λ.χ., δὲν δύναται νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι πρόκειται περὶ τῆς λέξεως *εἰρήνη*, ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ εἰς αὐτὸν προφε- ρομένη ὡς [*eirēnē*] ἢ [*airēnē*].

Ὅθεν ἀπὸ πρακτικῆς σκοπιᾶς κρινομένη ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἐρασμι- κῆς προφορᾶς ἐμφανίζει βασικὰ μειονεκτήματα. Ἀντιθέτως, ἡ διὰ τῆς νεο- ἑλληνικῆς προφορᾶς σπουδὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς θὰ ἐξησφάλιζε καθολικὴν, ἐνιαίαν προφορὰν τῆς ἀρχαίας, ἐξυπηρετοῦσα συγχρόνως μίαν ὄχι ἐπουσιώδη σκοπιμότητα: τὴν διὰ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης εὐχερεστεράν προσπέλασιν τῆς νέας Ἑλληνικῆς καὶ τάνάπαλιν. Ἀκριβῶς δὲ ἡ πρακτικὴ αὕτη πλευρὰ τοῦ ζητήματος δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν μιᾶς εὐρυτέρας προσπάθειας πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς νεοελληνικῆς, τ.ἔ. τῆς «κατὰ παράδοσιν» ἢ «ἐξ ἐξελίξεως», προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ κατὰ τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν Εὐρώπην

1. Βλ. The Restored Pronunciation of Greek and Latin, 4ην ἐκδ. τοῦ 1908, μὲ μικρὰς μεταβολὰς ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1895 τῶν E. Arnold καὶ R. Conway, γενομέ- νας βάσει ὑποδείξεων Ἐπιτροπῆς συσταθείσης ἐκ μελῶν τοῦ Classical Association.

πρὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἑράσμου. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια περὶ τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς οὐδόλως βλάπτεται διὰ τῆς χρήσεως τοῦ νεοελληνικοῦ τύπου προφορᾶς, ἂν ταυτοχρόνως καθίσταται διὰ τῆς διδασκαλίας σαφὲς εἰς τοὺς μαθητὰς πῶς ἔχει, ἀπὸ αὐστηρῶς ἐπιστημονικῆς πλευρᾶς, τὸ ὅλον θέμα τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Allen W.	Vox Graeca. A Guide to the Pronunciation of Classical Greek (Cambridge, 1968).
Ἀναγνωστόπουλος Γ.	Ἑρασμικὴ ἢ ἑρασμακὴ προφορά. Ἄρθρον ἐν MEE, τόμ. 11, σ. 499 - 500. (Ἐνθα καὶ ἡ παλαιότερα ἐπὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφία).
Erasmus Desiderius	Dialogus de recta latini graecique sermonis pronuntiatione (Basiliae, 1528).
Havercampus S.	Sylloge altera scriptorum qui de linguae graecae vera et recta pronuntiatione commentarios reliquerunt. 2 τόμ. (Lugduni Batav., 1736 - 1740).
Lejeune M.	Traité de phonétique grecque (Paris, 1955 ²).
Παπαδημητράκόπουλος Θ.	Βάσανος τῶν περὶ τῆς ἑλληνικῆς προφορᾶς ἑρασμικῶν ἀποδείξεων (Ἀθῆναι, 1889).
de Saussure F.	Cours de linguistique générale (Lausanne, 1916).
Schwyzer E.	Griechische Grammatik, τόμ. Α' (München).
Stanford W.	The Sound of Greek (Berkeley and Los Angeles, 1967).
Χατζιδάκις Γ.	Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα, τόμ. Α' (Ἀθῆναι, 1924 ²).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ